

БАДЫТКААР БИС

2-ги арын 1983-ч. июль 6

ӨӨРЕНИР МЕН, ОЛ-ЛА!

Школамга баргаш,
Өөрүм-биле кады
Ырлап, бижип, санап
Өөренир мен, ол-ла!

Онаагамин бажыңа
Онаа эки кыгаш,
Төрөн дымга, санга
Дөрттү, «бешти» алыр мен.

ХАМНААРААМ-ОЙНААРААМ

Шала борбак, төгөрүк
Чаап алган хамнаараам.
Хабаа мнак эдим —
Хамнаараам-ойнаараам.

Долгап-долгап салырга,
Топулаарды халыккаш,
Чагыс черге туруптар,
Шаага кири-ле дескинер.

Бажыңымга келгеш,
База анаа орбас мен.
Аяк-сава чугуш,
Ажылдар мен, ол-ла!

Сериян ногаан шөлдү
Чечек үнүш тараан
Сесеримге барып,
Селгүүстөр мен, ол-ла!

М. ТАДАР-ООЛ.

Чагыс буттук хиреде
Самнап турар хамнаараам,
Коруп, ойнап хамнаам
Холчок чараш хамнаараам.

Чаа долгап салырга,
Самнап турар хамнаараам,
Коруп, ойнап хамнаам
Холчок чараш хамнаараам.

АРГАДА ООЛ

Р. ФРАЕРМАН

Бичи ол Вильборик ада-
зы-биле хем арынга тос ча-
дырда чуртта турган. Оон
адазы — эвекти ачты. Оол
бир-ле катан эртен орто олу-
гаш чадирмадан үнүп келген.

Чадир артында чадап
үлүштөр аразында көпчү-
лүк арганың ийи күсө-
зүн оол көргөн.

Олар бир-бир дагаа чуу-
газы туруп алган сонгу бут-
тары-биле шууттур кылаш-
тажып чораннар.

Ол — чадаптар аразында
уя туткан сыйтылаар бичи
куш чуугалары бооп-тур.

Вильборик күскелерге
адааргаш, ол күштүң уяны
дөңсөткөн. Ынчалза-даа
чадап ыштар алаанда терең
сөгөн аразында уяны оол
тыппаан, харын ол хоөрүк
үлүгү туш ап-тыр.

Дүүн чаа чаган, ыччан-
гаш хоөрүк эртен күзүң
курдамырлан алган тоорук
сайлары үлүгүрдөн уштуң
дажыгаш апгаргаш калбак
төш кырынга хүн караанга

тарады чадын маан.
Вильборик амыраан. Ол
хоөрүкү сыйырткан чоруду-
наа, а тоорук сайлары ап
алгаш, дап-биле чара шап-
кылап эгелзөн. Тоорук сайла-
ры иривзон боорго, Виль-
борик сеткил ханың, амдана-
нып чип олурган.

Адазы огул ыччан олурда,
кырын орта келген.

— Хоөрүтүң тооруң күтө
алдың? Ол ам чүң чирил,
курук калган ышкыңыл. Тоо-
рук дек бышпас болгай, Төш
кырынга оларын чада нагы-
лап каг — деп, Вильборикке
чугаалаан.

— А күскелерни канчаа-
рың? Сыйтылаар күштүң
чуугаларың дажыгаш бар
чыдырда көрдүм — деп,
Вильборик чугаалаан.

— Ол күскелер дээрге оор-
лар ышкыңыл? Сен ак сет-
килдиң боон чурттаар турган
ийик сен — деп, адазы чугаа-
лаан.

— Че, ындиг-дыр — дээш
Вильборик тоорук сайларың

төш кырынга дедир салгылап
каан.

А кескө эвекчилерниң тур-
лаанга сэмолет кино эске-
лген. Дүң даштыгаа ажык
черге ийи үнү чойганга хере-
азып каан үлүгү пөсө кино-
фильми үлүгү-даа, бичи-даа
эвекчилер шууту көргөннөр.

Ону көр дөң ийи бүрү-
зү-ле билет туруп алган чо-
руп турганнар.

А Вильборикке адазы би-
лет салып бербээн, түгө
дээрге ол бичи, ыччангаш
халас көрүп болур.

Ынчалза-даа Вильборик
кинону көрбөз. Ол аргажа
хал көрүп олургаш, бажың
бевин шимчептээн-даа.

— Чүгө көрбөй олур сен?
— деп оон айтырган.

— Мен ак сеткилдиң чурт-
таар мен. мейле билет чоң
ыччангаш хорон мен — деп,
Вильборик чугаалаан.

Адазы билет саткыжеге че-
дир, Вильборик кинону көр-
бөй олурган.

БИЧИИЛЕРНИН ЧУГААЗЫ

Уруглар садыңга мен мын-
дыг чугааларың дыңнап мен:
— Мен саваал чугуш,
аваага дузалажып турар мен.

— А мен пироги бажырап
кижи мен.

— Мен телевизорну көжүп-
тар мен.

— А мен аваага дузалажып
турар мен.

Бистин дөрт харлыг огулу-
с «Менениң атыңмың» ду-
гайында тоолду дыңнап олу-
руп-олуруп:

Бистин чуртта бичи уруг-
лар аас-кеңигиң, «чаг иш-
тинде бүүрү дег» амыр-ша-
лзэн, тоду-догаз, омак-хог-
луг чурттап турар. Оларны
арын-шайында нездеде хо-
лүлүрүп ойнаа чорур. Ол
дээрге аас-кеңигиң чурттап
гарың херечини, бистин төр-
зөн партиявын болгаш Совет
чааыстың ада сагыш са-
лышынмын ачы-дузала-
дыр. Бо чуртта бичи уруг-
ларның эл-найыралыңын, чап-
тарың, чарамың; хостуг ш-
лзэн ойнап чоруурларын кө-
рүк даан.

— Авай, мөгениң атың-
гаш дээрге-төсө ышкыңыл ол
— дээш.

Бир-ле катан үш харлыг
уруум Ачкыга мындыг ты-
вымык ыткан мен:

— А бие Б хоолайга олур-
ганар. Оон А дээп дүшкөн.
Б чиле берген, хоолайга чүү
арткыңың?

Ачкы ур-лаа боданмай,
алгырың-ла үнгөн:
— Истер.

Алик үш харың. Ол гео-
графтың карта көргөш:
— Ох, глобусу урш каан-
нар ышкыңыл! — деп алгырган.

Марина дөрт харлыг. Оон
улут бир оолдун мурлуңга
мынчаар билдирген мактан-
гың:

— Бойдус баштай сарбаш-
кының кылып бугура, а оон
соонда кижини...

Беш харлыг оол чайын кө-
дөдө кырган-авазының ба-
жыңыңга чораш келирге,
адазы айтырган:

— Көдөдө солун чүң көр-
дүм, огулум?

— Припен сөөрткөн айт-
ла көрдүм — деп, дүш чок ха-
рымылаага, адазы «тергелгеш
айт көргөн-дир» деп даап
билгеш, хүлүмүрүп каан.

Дөрт харлыг бичи уруг-
ларга-авазындай айтырган:
— Мөөң харым кыжыл, кы-
гап-авай?

— Сөөң харың дөрт.
— А сөөң харың кыжыл,
кырган-авай?

— О-оо, дыка хей болгай
кыжым.

— Бо дүвөки сымдыстардан
хей бе?

Бичи Зоя агазының эсер-
тетимээн адыңче көргөш,
айтырган:

— Агай, адың чүгө хепке-
рип албаан сен.

Агазы оожум каттыр-
баан:
— Хепкерип эвес, эсертеп
дээр чор — деп эд тайыл-
бырап каан.

КУБОК УЛУГ-ХЕМЧИЛЕРДЕ

Республиканың бирги чери
дээр эр улус аразында хол
бөмбүчүлүк маргалаалары
эртен дымтаптар хүннерде
Кулутураңың болгаш дымта-
птарын Н. Гастелло аттыг
партияң спорт шөлдөргө
болган. Анаа районнараан,
Ак-Довурак хоорайда, Хоу-
Ансы болгаш Ак-Тал суур-
лардан ниятиң-биле 17 ко-
мандалардан 140 хире спорт-
чулар маргалааларга ки-
ришкеннөр.

Баштайгы хүннерден эге-
лөөш, Кызыл, Ак-Довурак
хоорайларың, Чөөң-Хемчик,
Барыш-Хемчик, Улут-Хем
районнарың спортчулары че-
дишкениң, уттурушкун
чокка ойнааннар.

Маргалаалың эң ший-
диргиз хүнү воспресеньеде
түндүк оюннарга кирген ко-
мандалар ужурашканнар. №1
пөлөг Барыш-Хемчик биле
Улут-Хем районнарың бөм-
бүчүлүк, ийгиң шөлдө Чөөң-
Хемчик районунуң төлөөлөрү-
биле кызылчулар бирги чер-
ини шапканы дээр ойнаар
ортең алыр сорулгалыг мар-
гылашканнар.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

тирип алганнар. Эң сөөлү
5 дугаар оюнда барыш-хем-
чикчилер сан 13:10 турда,
кезек үсө салдыныпкаш,
удурааныңкычыңа 5 саны
берипкеш, уттурганнар.

Барыш-Хемчиктин төлөөн,
республиканың шыйраак
спортчуларың бирөөн
Александр Донгак бо удаа
маргалаалың негелдэни
бугура чурум хажыккан дээр
оюнга кирбей барган. А ой-
наа болза, барыш-хемчик-
чилерин салым-чолу өскер-
и-даа берип болур турган
ийик.

Чөөң-Хемчиктин командазы
биле Кызыл хоорайның ши-
лдик бөмбүчүлүкүндө
оюну 2:0 болуп, кызылчулар-
ның тийлелгези-биле дооу-
лап. Ынчангаш бирги, ийги-
ң чер дээр түндүк оюнга Кы-
зыл хоорайның командазы
Улут-Хем районунуң спорт-
чулары-биле ужурашканнар.

Чаа чаганы-биле холбап-
тыр бирги, ийгиң чер дээр
оюну «Херес» спорт задынга
арттырган.

Баштайгы оюнда улут-хем-
чикчилер сан талаа-биле дөңсө
чуртп турган, сөөлүндө азын
күп үлүгүрп турган бирги
оюну улут алаа-даа, ийги-
янда уттурганнар. Сан
1:1 апарган. Уп дугаар ою-
нда улут-хемчикчилерни кур-
дыра спортчузу Сергей Тү-
лүп ойнап эгелди берген.

Ынчангаш оларның кужу
немежи, ол оюну база
удуп алганнар. Сан 2:1 апа-
ган соонда кызылчулар ий-
кейи белидип, халдап-лаа,
камталанып-лаа турганнар.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 сапта
улап алганнар. Алышкылар
Николай болгаш Валера Мон-
густай баштайгы оюнда док-
таамак халдап, дилим, тыны-
гыр ойнап тургаш, көрүчү-
лерниң соңурааларың чаалап
алганнар. Ынчалза-даа ийги-
янда Улут-Хемчик бөмбүчү-
лүкү өлкөйгөйгө, кызылчан
ойнааларың түндүгүндө пия-
та саны 1:1 кылдыр дөңсөш.

Судьяны алысизин эткен
соонда, ур-лаа болбаанда
Барыш-Хемчиктин спортчулары
улут-хемчиктерин 15:12 са